

کلیات پیشگیری از جرم

دکتر غلامرضا محمدنسل

دانشیار دانشگاه علوم انتظامی و دانشگاه آزاد اسلامی کرج

تقدیم بہ استاد فریختہ جرم شناسی:

جناب آقای دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱۷
فصل اول: تعریف، اهداف و انواع پیشگیری از جرم.....	۱۹
مبحث اول - تعریف و مفهوم پیشگیری.....	۲۰
گفتار اول - معانی لغوی و اصطلاحی پیشگیری.....	۲۰
الف - معنی لغوی پیشگیری.....	۲۰
ب - مفهوم اصطلاحی پیشگیری.....	۲۰
گفتار دوم - تعریف پیشگیری از جرم.....	۲۱
الف - تعاریف ناظر بر مفهوم مضیق پیشگیری.....	۲۲
ب - تعاریف ناظر بر مفهوم موسع پیشگیری.....	۲۶
ج - بررسی مفاهیم پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی.....	۲۸
گفتار سوم - تفاوت پیشگیری از جرم با کاهش جرم.....	۳۲
الف) مقصود پیشگیری از جرم.....	۳۳
ب) مقصود کاهش جرم.....	۳۳
ج) همپوشانی بین پیشگیری از جرم و کاهش جرم.....	۳۴
مبحث دوم - اهداف پیشگیری از جرم.....	۳۴
گفتار اول - اهداف ناظر بر الگوی کجروی.....	۳۵
الف - کاهش کمی جرم.....	۳۶
ب - کاهش کیفی جرم.....	۳۷
گفتار دوم - اهداف ناظر بر بزهکاران.....	۴۱
الف - کاهش کمی بزهکاران.....	۴۲

۶ □ کلیات پیشگیری از جرم

- ب - کاهش کیفی بزهکاران ۴۳
- گفتار سوم - اهداف ناظر بر بزه‌دیدگان و آماج ۴۵
- الف - پیشگیری از بزه‌دیدگی ۴۵
- ب - مدیریت خطر بزه‌دیدگی ۴۷
- مبحث سوم - انواع پیشگیری از جرم ۵۰
- گفتار اول - تقسیم‌بندی بر اساس تقدم و تأخر ظهور تدابیر پیشگیرانه ۵۱
- الف - پیشگیری‌های متداول ۵۱
- ب - پیشگیری‌های جدید ۵۴
- گفتار دوم - تقسیم‌بندی پیشگیری بر اساس ماهیت اقدامات پیشگیرانه ۵۵
- الف - پیشگیری تنبیهی ۵۵
- ب - پیشگیری اصلاحی ۵۵
- ج - پیشگیری مکانیکی ۵۶
- د - پیشگیری علی از جرم ۵۶
- گفتار سوم - تقسیم‌بندی پیشگیری از جرم در رهنمودهای سازمان ملل متحد ۵۷
- الف - پیشگیری اولیه و پیشگیری از تکرار جرم ۵۷
- ب - پیشگیری اجتماعی، پیشگیری وضعی و پیشگیری از جرائم سازمان‌یافته ۵۸
- گفتار چهارم - محورهای پیشنهادی جدید برای تقسیم‌بندی انواع پیشگیری ۶۱

۶۵ فصل دوم: پیشگیری اجتماعی از جرم

- مبحث اول - مفهوم و تعریف پیشگیری اجتماعی ۶۶
- گفتار اول - مبانی و فلسفه پیشگیری اجتماعی ۶۶
- گفتار دوم - مفهوم پیشگیری اجتماعی ۶۸
- الف) نقش جامعه در تکوین جرم ۶۹
- ب) نقش جامعه در پیشگیری از جرم ۷۰
- پ) دو راهبرد اصلی پیشگیری اجتماعی ۷۲
- گفتار سوم - گونه‌شناسی تعاریف ارائه شده از پیشگیری اجتماعی ۷۲
- الف) تعاریف مقید به مفهوم لغوی: ۷۳

فهرست مطالب □ ۷

ب) تعاریف فارغ از مفهوم لغوی	۷۵
گفتار چهارم - ارائه تعریف منتخب	۷۷
مبحث دوم - الگوی ایرانی - اسلامی پیشگیری اجتماعی	۷۸
گفتار اول - پیشگیری اجتماعی از طریق آگاهی بخشی و اصلاح باورهای دینی	۸۳
الف) اصلاح نگرش و تقویت باورهای دینی	۸۴
ب) ترویج و تقویت ارزش‌ها، هنجارها، اخلاق و رفتار دینی	۸۷
پ) ارتقای آگاهی‌های عمومی و اختصاصی در مورد جرائم و انحرافات	۸۷
ت) خنثی‌سازی عملیات روانی مروجین جرم یا انحراف	۸۹
گفتار دوم - پیشگیری اجتماعی از جرم از طریق مدیریت نیازها	۹۱
الف) شناسایی و تأمین نیازهای مشروع مرتبط با جرم یا انحراف	۹۱
ب) اصلاح فرایند تأمین نیازهای محرک جرم یا انحراف	۹۳
پ) حذف یا جایگزینی نیازهای کاذب	۹۴
گفتار سوم - پیشگیری اجتماعی از جرم از طریق توانمندسازی فردی و اجتماعی	۹۶
الف) ارتقای مهارت‌های اساسی زندگی	۹۷
ب) تقویت بازسازی‌گری اجتماعی	۱۰۱
پ) ارتقای سرمایه اجتماعی	۱۰۱
ت) گسترش فریضه امر به معروف و نهی از منکر	۱۰۴
گفتار چهارم - تقویت کنشگران اجتماعی	۱۰۶
الف) تقویت نقش و جایگاه خانواده	۱۰۷
ب) تقویت نقش و جایگاه محله	۱۰۹
پ) تقویت نقش و جایگاه نهادهای مذهبی	۱۱۰
ت) تقویت نقش و جایگاه نهادهای آموزشی	۱۱۰
ث) مدیریت و نظارت بر اماکن، فعالیت‌ها و فرآورده‌های فرهنگی	۱۱۱
مبحث سوم - ارزیابی پیشگیری اجتماعی	۱۱۳
گفتار اول - نقاط قوت	۱۱۳
گفتار دوم - نقاط ضعف	۱۱۵
گفتار سوم - نتیجه‌گیری	۱۱۶

- فصل سوم: پیشگیری وضعی از جرم..... ۱۱۹
- مبحث اول - تعریف و ویژگی‌های پیشگیری وضعی از جرم..... ۱۲۰
- گفتار اول - مفهوم و تعریف پیشگیری وضعی..... ۱۲۰
- گفتار دوم - ویژگی‌های پیشگیری وضعی..... ۱۲۱
- مبحث دوم - تکنیک‌های پیشگیری وضعی..... ۱۲۳
- گفتار اول - تکنیک‌های مبتنی بر افزایش تلاش و زحمت ارتکاب جرم..... ۱۲۵
- گفتار دوم - تکنیک‌های مبتنی بر افزایش خطرات قابل پیش‌بینی جرم..... ۱۲۷
- گفتار سوم - تکنیک‌های مبتنی بر کاهش منافع قابل پیش‌بینی جرم..... ۱۳۰
- گفتار چهارم - تکنیک‌های مبتنی بر کاهش تحریک بزه‌کاران..... ۱۳۳
- گفتار پنجم - تکنیک‌های مبتنی بر حذف بهانه‌ها..... ۱۳۵
- مبحث سوم - الگوی فرایند محور پیشگیری وضعی..... ۱۳۸
- گفتار اول - جلوگیری از انگیزش بزه‌کار بالقوه (ممانعت از تبدیل اندیشه به عمل)..... ۱۴۲
- الف) کاهش وسوسه..... ۱۴۳
- ب) تحریک وجدان..... ۱۴۳
- پ) برجسته کردن خطر ناکامی..... ۱۴۳
- گفتار دوم - جلوگیری از شناسایی و انتخاب آماج..... ۱۴۴
- الف) حذف آماج جرم..... ۱۴۵
- ب) نمان کردن آماج جرم..... ۱۴۵
- پ) کاهش جذابیت آماج جرم..... ۱۴۵
- گفتار سوم - جلوگیری از فراهم شدن تسهیلات لازم برای ارتکاب جرم..... ۱۴۶
- الف) کنترل تسهیلات فیزیکی..... ۱۴۷
- ب) کنترل تسهیلات شیمیایی..... ۱۴۷
- پ) کنترل تسهیلات انسانی..... ۱۴۷
- گفتار چهارم - جلوگیری از دسترسی به آماج..... ۱۴۹
- الف) کنترل ورودی‌ها..... ۱۵۰
- ب) کنترل دسترسی به آماج..... ۱۵۱

فهرست مطالب □ ۹

۱۵۱	پ) ایجاد محدودیت در دسترسی
۱۵۱	گفتار پنجم - جلوگیری از غلبه بزهکار بر آماج و محافظین
۱۵۲	الف) افزایش توان آماج
۱۵۳	ب) افزایش محافظت از آماج
۱۵۳	پ) افزایش زمان لازم برای ارتکاب
۱۵۴	گفتار ششم - جلوگیری از ترک موفق صحنه و کامیابی بزهکار
۱۵۵	الف) کنترل خروجی ها
۱۵۵	ب) برهم زدن بازار جرم
۱۵۵	پ) کاهش گمنامی
۱۵۵	ت) از بین بردن سود
۱۵۷	مبحث چهارم - ارزیابی پیشگیری وضعی
۱۵۸	گفتار اول - نقاط قوت پیشگیری وضعی
۱۵۹	گفتار دوم - نقاط ضعف
۱۶۵	گفتار سوم - نتیجه گیری
۱۶۷	فصل چهارم: پیشگیری کیفری از جرم
۱۶۸	مبحث اول - مفهوم و تعریف پیشگیری کیفری
۱۶۸	گفتار اول - مفهوم پیشگیری کیفری
۱۶۹	گفتار دوم - تعریف پیشگیری کیفری
۱۷۰	گفتار سوم - نقش و مسئولیت سیستم عدالت کیفری در پیشگیری از جرم
۱۷۱	مبحث دوم - مکانیسم های پیشگیری کیفری
۱۷۱	گفتار اول - مکانیسم های پیشگیری مستقیم از جرم
۱۷۲	الف) ناتوان سازی
۱۷۲	ب) بازدارندگی خاص
۱۷۴	پ) بازدارندگی عام
۱۷۵	ت) عدالت ترمیمی
۱۷۷	ث) خشی سازی

۱۰ □ کلیات پیشگیری از جرم

- گفتار دوم - مکانیسم‌های پیشگیری غیرمستقیم ۱۷۸
- الف) همکاری در اجرای راهبرد سرکوب و تحکیم ۱۷۹
- ب) همکاری در زمینه ارائه اطلاعات و تخصص ۱۸۰
- پ) اعمال نفوذ در راستای پیشگیری ۱۸۱
- ت) ارائه خدمات به بزه‌دیدگان ۱۸۲
- ث) انگیزش بزه‌کاران به اصلاح و درمان ۱۸۳
- مبحث سوم - تکنیک‌های پیشگیری کیفری ۱۸۳**
- گفتار اول - افزایش نظم حقوقی در جامعه ۱۸۴
- الف) توسعه و ترویج مشاوره و معاضدت حقوقی و قضایی ۱۸۵
- ب) تنظیم و تحکیم روابط حقوقی ۱۸۶
- گفتار دوم - ارتقای اثربخشی پیشگیرانه آراء و احکام قضایی ۱۸۶
- الف) فردی کردن و شخصی کردن مجازات ۱۸۷
- ب) تسریع در کشف جرم، رسیدگی، صدور و اجرای حکم ۱۸۸
- پ) تقویت اثربخشی احکام در پیشگیری از وقوع جرم ۱۹۱
- گفتار سوم - ارتقای اثربخشی پیشگیرانه قوانین و مقررات ۱۹۳
- گفتار چهارم - کاهش جمعیت کیفری زندان ۱۹۶
- الف) تعیین و اعمال مجازات‌های جایگزین زندان برای جرم مورد مطالعه ۱۹۷
- ب) اصلاح و مدیریت فرایند تحقیقات مقدماتی و قرارهای تأمین ۱۹۸
- مبحث چهارم - ارزیابی پیشگیری کیفری از جرم ۱۹۹**
- گفتار اول - نقاط قوت پیشگیری کیفری ۱۹۹
- گفتار دوم - نقاط ضعف ۲۰۱
- گفتار سوم - نتیجه‌گیری ۲۰۲
- فصل پنجم: پیشگیری محیطی از جرم ۲۰۳**
- مبحث اول - مفهوم پیشگیری محیطی ۲۰۴**
- گفتار اول - نقش محیط بر رفتار افراد ۲۰۴
- گفتار دوم - پیشینه پیشگیری محیطی ۲۰۵

فهرست مطالب □ ۱۱

۲۰۸.....	گفتار سوم - بررسی مفهوم و کارکرد قرارگاه رفتاری.....
۲۱۰.....	مبحث دوم - نظریه‌های مرتبط با پیشگیری محیطی از جرم.....
۲۱۰.....	گفتار اول - نظریه نقاط پر جرم.....
۲۱۲.....	گفتار دوم - نظریه فضای قابل دفاع.....
۲۱۲.....	گفتار سوم - نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی.....
۲۱۳.....	گفتار چهارم - نظریه پنجره‌های شکسته.....
۲۱۴.....	گفتار پنجم - نظریه چیدمان فضا.....
۲۱۵.....	گفتار ششم - نظریه الگوی جرم.....
۲۱۶.....	گفتار هفتم - نظریه شهرگرایی نوین.....
۲۱۹.....	مبحث سوم - ابعاد و تکنیک‌های پیشگیری محیطی از جرم.....
۲۱۹.....	گفتار اول - تعیین قلمرو (قلمروگرایی).....
۲۲۰.....	گفتار دوم - نظارت طبیعی.....
۲۲۲.....	الف) انواع نظارت.....
۲۲۲.....	ب) اجزای نظارت طبیعی.....
۲۲۵.....	گفتار سوم - کنترل دسترسی.....
۲۲۷.....	گفتار چهارم - مراقبت (نگهداری).....
۲۲۸.....	گفتار پنجم - سخت کردن آماج جرم.....
۲۳۰.....	مبحث چهارم - اصول و راهبردهای پیشگیری از جرم در محیط شهری.....
۲۳۰.....	گفتار اول - اصول بنیادین پیشگیری از جرم در محیط شهری.....
۲۳۲.....	گفتار دوم - راهبردهای پیشگیری محیطی در مرحله برنامه‌ریزی شهری.....
۲۳۵.....	گفتار سوم - راهبردهای پیشگیری محیطی از جرم در مرحله طراحی شهری.....
۲۳۷.....	گفتار چهارم - راهبردهای پیشگیری محیطی از جرم در مرحله بهره‌برداری و مدیریت.....
۲۳۹.....	مبحث پنجم - ارزیابی پیشگیری محیطی از جرم.....
۲۳۹.....	گفتار اول - نقاط قوت پیشگیری محیطی.....
۲۴۱.....	گفتار دوم - نقاط ضعف.....
۲۴۴.....	گفتار سوم - نتیجه‌گیری.....

۱۲ □ کلیات پیشگیری از جرم

۲۴۵.....	فهرست منابع و مآخذ.....
۲۴۵.....	الف) مقالات.....
۲۴۶.....	ب) پایان نامه‌ها.....
۲۴۷.....	پ) کتاب‌ها.....
۲۴۸.....	ت) منابع لاتین.....

فهرست جدول‌ها

- جدول شماره (۱-۱): مصادیق پیش‌بینی در پیشگیری از جرم..... ۲۹
- جدول شماره (۲-۱): مصادیق شناسایی در پیشگیری از جرم..... ۳۰
- جدول شماره (۳-۱): مصادیق ارزیابی در پیشگیری از جرم..... ۳۱
- جدول شماره (۴-۱): اهداف پیشگیری از حیث الگوی کجروی..... ۳۵
- جدول شماره (۵-۱): اهداف پیشگیری از حیث بزه‌کاران..... ۴۲
- جدول شماره (۶-۱): اهداف پیشگیری از حیث بزه‌دیدگان و آماج..... ۴۵
- جدول شماره (۷-۱): تقسیم‌بندی انواع پیشگیری از نظر مکانیسم پیشگیری..... ۵۰
- جدول شماره (۸-۱): انواع پیشگیری بر اساس تقسیم‌بندی سازمان‌های بین‌المللی..... ۶۰
- جدول شماره (۹-۱): انواع پیشگیری بر اساس تقسیم‌بندی جرم‌شناسان معاصر..... ۶۰
- جدول شماره (۱۰-۱): انواع پیشگیری پیشنهادی مؤلف..... ۶۳
- جدول شماره (۱-۲): گونه‌شناسی تعاریف پیشگیری اجتماعی..... ۷۴
- جدول شماره (۲-۲): محورهای اصلی و فرعی پیشگیری اجتماعی..... ۷۹
- جدول شماره (۳-۲): برخی از مصادیق تکنیک آگاهی بخشی و اصلاح باورهای دینی..... ۸۹
- جدول شماره (۴-۲): برخی از مصادیق تکنیک مدیریت نیازها..... ۹۵
- جدول شماره (۵-۲): برخی از مصادیق تکنیک توانمندسازی فردی و اجتماعی..... ۱۰۵
- جدول شماره (۶-۲): برخی از مصادیق تکنیک تقویت کنشگران اجتماعی..... ۱۱۲
- جدول شماره (۱-۳): تکنیک‌های اصلی و فرعی پیشگیری وضعی..... ۱۲۴
- جدول شماره (۲-۳): برخی از مصادیق تکنیک افزایش زحمت ارتکاب جرم..... ۱۲۷
- جدول شماره (۳-۳): برخی از مصادیق تکنیک افزایش خطرات ارتکاب جرم..... ۱۲۹
- جدول شماره (۴-۳): برخی از مصادیق تکنیک کاهش منافع جرم..... ۱۳۲
- جدول شماره (۵-۳): برخی از مصادیق تکنیک کاهش تحریک..... ۱۳۴
- جدول شماره (۶-۳): برخی از مصادیق تکنیک حذف معاذیر و بهانه‌ها..... ۱۳۶
- جدول شماره (۷-۳): انواع تسهیلات جرم و مصادیق آن‌ها..... ۱۴۸

۱۴ □ کلیات پیشگیری از جرم

- جدول شماره (۸-۳): مثال‌هایی از پیشگیری وضعی موفقیت‌آمیز از جرم ۱۵۶
- جدول شماره (۱-۴): تکنیک‌های اصلی و فرعی پیشگیری کیفری ۱۸۴
- جدول شماره (۲-۴): برخی از مصادیق پیشگیری کیفری از کلاه‌برداری اینترنتی ۱۹۸
- جدول شماره (۱-۵): نظریه‌های مرتبط با پیشگیری محیطی و نکات کلیدی آن‌ها ۲۱۷
- جدول شماره (۲-۵): ابعاد اصلی و فرعی پیشگیری محیطی ۲۲۴
- جدول شماره (۳-۵): برخی از مصادیق پیشگیری محیطی از سرقت ۲۲۸
- جدول شماره (۴-۵): راهبردهای پیشگیری در مرحله برنامه‌ریزی شهری ۲۳۳
- جدول شماره (۵-۵): راهبردهای پیشگیری در مرحله طراحی شهری ۲۳۶
- جدول شماره (۶-۵): راهبردهای پیشگیری در مرحله مدیریت شهری ۲۳۸
- جدول شماره (۷-۵): نمونه‌هایی از تجربیات موفق پیشگیری محیطی ۲۴۲

فهرست شکل‌ها

- شکل شماره (۱-۲): رابطه بین مؤلفه‌های فردی و اجتماعی در جوامع پر جرم ۸۰
- شکل شماره (۲-۲): رابطه بین مؤلفه‌های فردی و اجتماعی در جوامع کم جرم ۸۱
- شکل شماره (۳-۲): تدابیر پیشگیری اجتماعی - فرهنگی از طریق آگاهی بخشی و اصلاح باورهای دینی ۸۳
- شکل شماره (۴-۲): تدابیر پیشگیری اجتماعی - فرهنگی از طریق مدیریت نیازها ۹۱
- شکل شماره (۵-۲): تدابیر پیشگیری اجتماعی از طریق توانمندسازی فردی و اجتماعی ۹۶
- شکل شماره (۶-۲): تدابیر پیشگیری اجتماعی از طریق تقویت کنشگران اجتماعی و فرهنگی ۱۰۶
- شکل شماره (۱-۳): فرایند تکوین کجروی در صحنه ارتکاب جرم ۱۳۹
- شکل شماره (۲-۳): راهکارهای جلوگیری از انگیزش بزهکار ۱۴۲
- شکل شماره (۳-۳): راهکارهای جلوگیری از شناسایی و انتخاب آماج ۱۴۴
- شکل شماره (۴-۳): راهکارهای جلوگیری از فراهم شدن تسهیلات ارتکاب جرم ۱۴۶
- شکل شماره (۵-۳): راهکارهای جلوگیری از دسترسی به آماج ۱۵۰
- شکل شماره (۶-۳): راهکارهای جلوگیری از غلبه بزهکار بر آماج و محافظین ۱۵۲
- شکل شماره (۷-۳): راهکارهای جلوگیری از کامیابی نهایی بزهکار ۱۵۴
- شکل شماره (۱-۴): تکنیک‌های مرتبط با افزایش نظم حقوقی در جامعه ۱۸۵
- شکل شماره (۲-۴): تکنیک‌های مرتبط با ارتقای اثربخشی پیشگیرانه آراء و احکام ۱۸۷
- شکل شماره (۳-۴): تکنیک‌های مرتبط با تأمین لوازم و رفع موانع اجرای قوانین و مقررات ۱۹۳
- شکل شماره (۴-۴): تکنیک‌های مرتبط با کاهش جمعیت کیفری زندان ۱۹۶